

Recensie

Joodse feesten

Henk Bouwmeester

In onze tijd is het niet ongewoon meer dat in kerken op Goede Vrijdag of de dag daarvoor het avondmaal gevierd wordt. Sommige kerkgemeenschappen houden in die week zelfs een Seidermaaltijd, een joodse paasmaaltijd. Of vieren in het najaar het Loofhuttenfeest. Hier en daar lijkt zelfs belangstelling te bestaan voor een nieuwtestamentische Grote Verzoendag. Het lijkt er dus op dat de oudtestamentische feesten opnieuw ontdekt zijn door christenen. Niet het minst door de boeken die regelmatig over deze feesten verschijnen.

Concilie en synodes

De belangstelling voor de joodse feesten is niet altijd even groot en sympathiek geweest. Integendeel, het Concilie van Nicea sprak uit dat ‘het volstrekt buiten de orde is dat wij op de heiligste van de feesten de gewoonten van de Joden zouden volgen; laten wij derhalve niets meer van doen hebben met dit verfoeilijke volk’. Pasen, Pinksteren en Kerst werden toen de hoogtijdagen voor de kerk. In de loop der eeuwen werden daaraan heel wat hoogtijdagen toegevoegd (Maria Boodschap, Maria Geboorte, Driekoningen enz.). De reformatoren hebben aan de viering van veel van deze hoogtijdagen een einde willen maken.

Er ontstond zelfs een verzet tegen de feestdagen die op de heilsfeiten teruggingen (Pasen, Pinksteren en Kerst). Calvijn moest niet veel van deze feestdagen hebben en hield eens op eerste kerstdag een vervolgpreek uit Deuteronomium. In 1675 werd in Geneve de invoering van het kerstfeest zelfs verworpen. De Dordtse Synode van 1574 leek iets milder te zijn. Hoewel men besloot alleen de zondag vóór 25 december te vieren en christenen te vermanen om geen Kerst, Pasen en Pinksteren te vieren, werd toch enige ruimte gelaten. Ook op een kerstdag mocht over de geboorte van Christus geprekeerd worden. En zal men ‘oock op Paesch ende Pinxter dach vander Verrijsenisse Christi ende seijndinghe des H. Gheestes leeren mueghen, t’welck inde vrijheit der Dienaren staen sal’.¹

Joods leven

Goed beschouwd hoort het boek *Joods leven* van rabbijn Edward van Voolen maar voor éénderde deel thuis in deze *Recensie*. Alleen het eerste deel gaat over de joodse feesten. En dan nog over de manier waarop de feesten in onze tijd gevierd worden. Dat betekent niet dat de twee andere delen van het boek niet interessant zijn. Dat zijn ze juist wel. Deel II gaat over de synagoge, het gebouw en de eredienst. En deel III geeft inzicht in de joodse levenscyclus van geboorte, volwassen worden, huwelijk, rouwgebruiken en het dagelijks leven.

Als rabbijn en conservator van het Joods Historisch Museum in Amsterdam staat de auteur midden in het joodse leven. Zelf zegt hij: ‘Hoewel of misschien wel omdat ik een liberaal rabbijn ben weerspiegelt de inhoud van het boek wat gangbaar is in het religieuze jodendom’ (p. 8). Wat opvalt bij het lezen van het boek, is dat de joodse feesten weliswaar ankers hebben in de Bijbel, maar dat God eruit verdwenen lijkt te zijn. Dat de joodse feestdagen alleen nog maar ‘de basisthema’s van het mens-zijn uitdrukken’ (p. 9).

De auteur heeft trouwens ook zijn eigen (liberale?) visie over de Bijbel en de verhalen daarin.

Over het verhaal over de uittocht uit Egypte zegt hij: ‘Hoewel het Bijbelse verhaal van de uittocht

geen feitelijk verslag is, bevat het wel historische echo's' (p. 22). In de uitleg over het Loofhuttenfeest merk je ook dat God daarin niet centraal staat. En bij de Grote Verzoendag schrijft hij: 'Het Jodendom leert dat de mens een neiging ten kwade heeft, maar evenzeer ten goede' (p. 33). En toch is het een leerzaam boekje, juist omdat het vanuit joods perspectief geschreven is.

Edward van Voolen, *Joods leven*,
Protestantse Pers, Heerenveen,
2005, ISBN 90 8525 008 0,
112 pag.

De feesten van Israël

Volgens de schrijver van het boek *De feesten van Israël* krijgt het evangelie van Jezus meer inhoud en betekenis als christenen de joodse feesten gaan vieren. Het is verrijkend en het is nog leuk ook, zo lezen we op de achterkant van het boek. In het boek schrijft hij op grond van 1 Korintiërs 5:6-8 (p. 33) zelfs dat het 'dus heel Joods én christelijk is om het Feest van de ongezuurde broden te vieren' (p. 79). Een heel andere uitleg dan die bijvoorbeeld in de bijbelstudie Onwijs rijk gegeven wordt.² Maar de schrijver heeft wel gelijk dat kennis van de oudtestamentische feesten een verrijkend licht werpt op veel van wat Jezus zei en deed in de tijd dat Hij op aarde was. Vooral op en rond de feestdagen. Want Jezus trad niet uit de traditie van de joodse feesten, Hij gaf daaraan wel een nieuwe dimensie. De feesten van Leviticus 23 zijn immers *mo'adé adonai*, 'de aangewezen tijden van de Heer' (p. 18). Ik heb het boek sinds het in 1997 voor het eerst uitkwam, nu driemaal gelezen en talloos vaak geraadpleegd. Het boeit me nog altijd en laat me nog steeds nieuwe aspecten van de feesten zien. Een enkel voorbeeld: toen Jezus de geldwisselaars en veehandelaren van het tempelplein wegjoeg, vroegen de mensen niet aan Hem: 'Wat doet u nou toch?' Ze vroegen alleen op wiens gezag Hij dat deed. Op zich was het heel gepast om ter voorbereiding op Pasen de tempel te reinigen (p. 78). Verrijkend was en is het nog steeds te lezen dat het waterschepfeest in de tijd van Jezus het hoogtepunt van het Loofhuttenfeest was. En dat Jezus juist toen luidkeels riep: 'Laat wie dorst heeft bij mij komen en drinken!' (p. 140). De schrijver laat je ook flink verder nadenken en studeren. Bijvoorbeeld met de vraag wanneer Jezus geboren werd. Volgens hem zeker niet op Kerst, maar misschien wel op het Loofhuttenfeest (p. 143).

Evert van der Poll, *De feesten van Israël. Goed nieuws voor christenen, met messiaanse Haggadah*,
Shalom Books, Putten, 2002,
ISBN 90 73895 08 1,
204 pag.

De feesten des Heren

De titel van het boekje *De feesten des Heren* laat al zien dat de feesten van Leviticus 23 feesten van God zijn, door God ingesteld (p. 5). En dat God daarin centraal moet staan. Want als God buiten de feesten zou komen te staan, dan worden het feesten (p. 6) waaraan God een hekel heeft (Jes 1:11-14 en Amos 5: 21-23). God heeft de feesten niet ingesteld om ze na verloop van tijd weer uit de historie te laten verdwijnen (p. 8). Zij zijn schaduwbeelden van wat nog komen moest

en krijgen hun vervulling in Christus (p. 9). De vervulling van de feesten is de rode draad van het boekje. De auteur focust daarbij heel sterk op het volk Israël. Zo zegt hij het ook: de vervulling van de feesten zal in Israël plaatsvinden in de volgorde van Leviticus 23 (p. 11). Want de feesten zijn aan de zonen (dat is het volk) van Israël gegeven (p. 43). Die sterke relatie met het volk Israël leidt soms tot een zienswijze die spanning oproept met de uitleg die wij gewend zijn. De eerste drie feesten (Pesach, Feest van de Ongezuurde Broden en het Eerstelingenfeest) zijn vervuld (p. 12). Het Wekenfeest, Jubeldag (Nieuwjaar, ook wel het Feest van de Bazuinen genoemd), Grote Verzoendag en het Loofhuttenfeest zijn ten dele vervuld. Grote Verzoendag werd gedeeltelijk vervuld in de verzoening die Jezus Christus voor het volk tot stand bracht (p. 58) en zal helemaal vervuld worden bij de wederkomst van Christus (p. 60). De auteur baseert zich daarbij op de parallel die hij ziet tussen de liturgie op Grote Verzoendag en de hemelvaart van Jezus. Zoals de hogepriester (alleen) op Grote Verzoendag het heilige der heiligen binnenging maar daaruit ook weer terugkwam, zo voer Jezus op de wolven ten hemel op en zal net zo weer terug komen (Hand 1:11).

Ook het Wekenfeest kent een vervulling in het verleden en de toekomst (p. 48). Pinksteren in Handelingen 2 betekent naar de mening van de auteur niet dat God zijn heil aan alle volken zond, het gold alleen de twee stammen die toen nog in het verbond waren opgenomen (p. 44). Dat was de eerste vervulling, de vervulling van Jeremia 31 dat God een nieuw verbond met Israël zal sluiten (p. 47). De toekomstige vervulling is het werk van de heilige Geest, dat erop gericht is dat Christus door het geloof woning maakt in onze harten (p. 49). Opmerkelijk is dat de schrijver, hoewel hij bij het Wekenfeest heel duidelijk Gods verbond voor ogen heeft, niet zoals Van der Poll (p. 96) in navolging van de joodse rabbijnen (Van Voolen, 5) een relatie legt tussen het Wekenfeest en de wetgeving op Horeb.

Voor de toekomstige vervulling van het Loofhuttenfeest focust het boekje via Zacharia 14 heel sterk naar het duizendjarig rijk: 'De Here zal eerst Koning worden over Israël en vervolgens zal Zijn Koninkrijk Zich gedurende de duizend jaren uitbreiden tot alle dingen Hem onderworpen zijn' (p. 70). Niet duidelijk wordt of de schrijver bij het duizendjarig rijk aan het messiaanse rijk (Jes. 11) denkt of aan het vreedrijk aan het eind van de tijd (Op. 21 en 22).³

H.B. Slagter, *De feesten des Heren*.
Everread, Wijk bij Duurstede, 2004,
ISBN 90 6694 256 8,
80 pag.

1 F.L. Rutgers, *Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw* ('s-Gravenhage 1889), p.142.

2 *Onwijs rijk*, schets van ds. G. Gunnink over de eerste brief aan de Korintiërs (p. 42 v).

3 Zie hoofdstuk 5 van de schets *Openbaring II* van ds. E.J. Hempenius.